

Ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva

po Sloveniji in zamejstvu

**Ljubljana Geographical Society's Excursions
in Slovenia and bordering areas**

IZVLEČEK

Prispevek podaja pregled dejavnosti Ljubljanskega geografskega društva na področju ekskurzij v prvih treh desetletjih društvenega delovanja. Podrobneje obravnava tri vsebinske sklope: strokovne ekskurzije po Sloveniji in zamejstvu, kratke ekskurzije in šolske ekskurzije.

Ključne besede: Ljubljansko geografsko društvo, geografija, ekskurzije.

ABSTRACT

The article provides an activity overview of the Ljubljana Geographical Society's excursions during the first three decades of its existence. Special focus is placed on three aspects: excursions in Slovenia and bordering areas for field experts, half-day excursions, and school field trips.

Keywords: Ljubljana Geographical Society, geography, excursions.

Raziskovanje terena je temelj geografskega preučevanja, ekskurzije pa so njegovo udejanjenje v najširšem pomenu besede, saj niso namenjene le raziskovalnemu delu, temveč predvsem širjenju, podajanju in popularizaciji geografskega znanja čim širšemu krogu zainteresiranih posameznikov. Ljubljansko geografsko društvo (LGD) za člane društva in geografske navdušence organizira strokovne ekskurzije po Sloveniji in zamejstvu od leta 1984. V šolskem letu 2003/2004 je začelo organizirati šolske ekskurzije, namenjene dijakom srednjih šol. Gre za obvezne ekskurzije in ekskurzije, namenjene tistim, ki so si geografijo izbrali za izbirni maturitetni predmet. Od leta 2007 organizira tudi kratke ekskurzije, ki običajno trajajo okrog 2 uri, zato jih je mogoče izvesti tudi v popoldanskih urah med tednom. Praviloma so omejene na Ljubljano in njeno bližnje okolico.

Strokovne ekskurzije po Sloveniji in zamejstvu

Korenine strokovnih ekskurzij društva segajo v leto 1960. Skupaj s predavanji so sestavljale temeljni program tedanjega Ljubljanskega aktiva Geografskega društva Slovenije, predhodnika današnjega društva, ustanovljenega leta 1984 (Urbanc 2004). Sobotne strokovne ekskurzije po Sloveniji in zamejstvu so praviloma šestkrat letno (trikrat jeseni in trikrat spomladi). V prvih dveh desetletjih so jih najpogosteje vodili geografi z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, nekdanjega Inštituta za geografijo (Univerze v Ljubljani), Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU in Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. V zadnjem desetletju so ekskurzije najpogosteje vodili samozaposleni geografi, geografi, zaposleni zunaj naštetih ustanov, in številni drugi strokovnjaki, ki določeno območje dobro poznajo ali tam živijo, lahko pa je predmet njihovega raziskovalnega dela.

Od leta 2002 eno ekskurzijo letno vodijo člani Društva mladih geografov Slovenije (DMGS). Tako LGD in nekdanja študentska sekcija Ljubljanskega geografskega društva, iz katere je leta 1998 nastalo samostojno društvo, gradita most med mlajšo in starejšo generacijo geografov. Člani DMGS se ekskurzij lahko udeležijo po polovični ceni, ki velja za člane LGD.

Doslej so bili referenti za ekskurzije Matej Gabrovec (1984–1985 in 1987–1990), Aleš Stergar (1986), Jernej Zupančič (1991–1992), Mauro Hrvatini (1993–1996), Marjeta Hočevar (1997–1998), Urška Eniko (1999–2000), Simon Kušar (2001–2004), Primož Pipan (2005–2013) in Peter Kumer (2014–), ki so (bili) tudi člani izvršnega odbora LGD.

Največkrat so bili strokovni vodje ekskurzij Matej Gabrovec (vodil je 26 ekskurzij), Andrej Bandelj (18), Karel Natek (10), Jože Žumer (8), Jernej Zupančič (8), Andrej Mihevc (6), Daniel Bogešič (4), Drago Kladnik (4), Martina Pečnik Herlah (4), Igor Žiberna (3) in Franci Malečkar (3).

Avtorji besedila:

PRIMOŽ PIPAN, dr. geog.

Geografski inštitut Antona

Melika ZRC SAZU

Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana

E-pošta: primoz.pipan@zrc-sazu.si

JERNEJ TIRAN, univ. dipl. geog.

Geografski inštitut Antona

Melika ZRC SAZU

Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana

E-pošta: jernej.tiran@zrc-sazu.si

JERNEJ KLEMEN, mag. geog.

OŠ Polhov Gradec

Polhov Gradec 95, 1355 Polhov Gradec

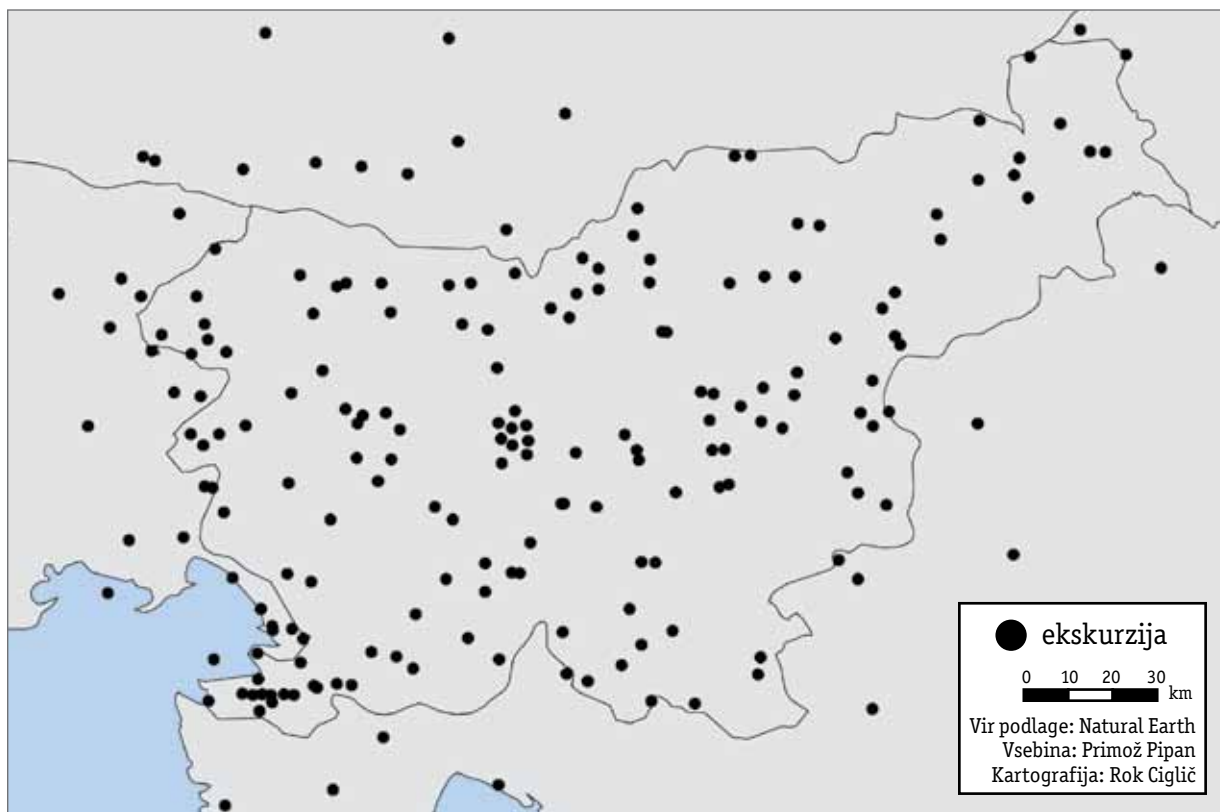
E-pošta: jernej.klemen1@

quest.arnes.si

Avtorja fotografij:

BOJAN ERHARTIČ, **PRIMOŽ PIPAN**

COBISS 1.04 strokovni članek

Slika 1: Lokacije ekskurzij po Sloveniji in zamejstvu od 10. 9. 1983 do 7. 6. 2014.

V začetnem obdobju so udeleženci na začetku ekskurzije prejeli črno-bele fotokopije izvlečka s potekom poti in krajšo vsebinsko razlago. Z leti so vodje ekskurzij terenske priprave nadgradili v strokovne članke, ki so se najprej objavljali v vodnikih, natisnjenih v črno-beli tehniki, zdaj pa že več let v tiskanih barvnih vodnikih, v katere je združenih več sočasno organiziranih ekskurzij. Posamezni prispevki imajo status strokovnih člankov. Vseh šest vodnikov po Sloveniji in vse tri po zamejstvu je uredil Drago Kladnik, zahvala pa gre tudi prizadevnim kartografom, ki so kartografsko poenotili poteke poti vseh ekskurzij in izdelali kakovostne kartografske priloge. Ob avtorjih člankov so bili kartografi Jerneja Fridl (1999), Iztok Sajko (2005 in

2006), Boštjan Rogelj (2005–2008) in Rok Ciglič (2009–). Po mnenju Natka (2013) bi vodniki lahko bili zgled poljudnoznanstvene ustvarjalnosti.

Med 10. 9. 1983 in 7. 6. 2014 je bilo organiziranih 199 ekskurzij. Ob sicer dokaj enakomerni razporejenosti po celotni Sloveniji in zamejstvu izstopa območje Slovenske Istre s Kraškimi robom, kjer je bilo doslej izvedenih kar 18 ekskurzij. V začetnem obdobju je bila ena ekskurzija letno izvedena s sodelovanjem nekdanjega Geografskega društva Primorje. Praviloma je bila to marčevska ekskurzija, saj so v Slovenskem primorju marca temperature višje kot v notranjosti Slovenije in zato bolj primerne za njihovo izvedbo. Najpogosteje je te »primorske

ekskurzije« vodil Jože Žumer.

V vodnikih LGD so objavljene tudi nekatere ekskurzije, ki so jih organizirala druga geografska in sorodna društva. Geomorfološko društvo Slovenije je pod vodstvom Matije Zorna organiziralo ekskurzijo s tematiko podorov na Dobraču (7. 6. 2003), sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU so v okviru 3. Melikovih dni organizirali ekskurzijo po območjih naravnih nesreč v Posočju, na odseku med Kobaridom in Ajdovščino (12. 5. 2006), v okviru bilateralne izmenjave z Geografskim inštitutom Jovana Cvijića Srbske akademije znanosti in umetnosti (SANU) pa ekskurzijo po območjih ujm v Pokokrju in Zgornji Savinjski dolini (7. 9. 2010).

Strokovne ekskurzije so praviloma enodnevne. Da bi bila izkušnja udeležencev čim bolj pestra, so zasnovane tako, da se poleg avtobusnega prevoza del poti opravi peš. V tridesetletnem obdobju so bile poleg »klasičnih« izvedene tudi dvodnevne (13), pohodne (27) in kolesarske ekskurzije (1). Kolesarjenje po matičnem Krasu (27. in 28. 9. 2003) pod vodstvom Nataše Ravbar je bila prva in zadnja izvedena kolesarska ekskurzija, ob tem pa tudi zadnja dvodnevna ekskurzija. Načrtovana dvodnevna kolesarska ekskurzija po Beli Krajini (19. in 20. 9. 2004) pod vodstvom Nenada Jelenčiča je zaradi premajhnega števila prijavljenih odpadla. Ker je nesojeni vodja kljub temu napisal članek za vodnik, jo vseeno uvrščamo med izvedene ekskurzije. Med pohodnimi ekskurzijami izstopa pohod čez Slovenijo od Sečovelj do Hodoša, izveden po devetnajstih odsekih leta 1996; zasnoval in vodil ga je Matej Gabrovec. Pohoda po prvem odseku se je udeležilo 21 oseb, vse odseke pa jih je prehodilo 6. Nekatere ekskurzije so bile zasnovane multidisciplinarno. Primer takšne je ekskurzija v Rudnik urana Žirovski vrh in Logatec (20. 5. 1989), ki so jo vsak na svojem odseku vodili Dušan Plut, Marjan Bat, Andrej Mihevc in Mitja Bricelj.

V zadnjem desetletju je opazno pomanjkanje interesa udeležencev za dvodnevne in celodnevne pohodne ekskurzije. Razlogi za to so verjetno hitrejši življenjski tempo, pomanjkanje časa ter pestra in raznovrstna ponudba drugih aktivnosti. Včasih so si geografi in geografski navdušenci za skupinske dejavnosti, kot so ekskurzi-

je, znali vzeti več časa, do izraza pa je prišla tudi njihova iznajdljivost. Ta se je še posebno »izkazala« na dvodnevni ekskurziji v Zahodne Julijske Alpe in Beneško Slovenijo (15. in 16. 9. 1990), ki sta jo vodila Drago Kladnik in Jernej Zupančič.

Da bi na ekskurzije privabili še več udeležencev in pospešili prenos znanstvenih spoznanj v učiteljske vrste, so bile v šolskem letu 1997/98 strokovne ekskurzije LGD uvrščene v Katalog stalnega strokovnega izpopolnjevanja učiteljev, ki ga je izdajalo tedanje Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. V njem so lahko učitelji našli številne programe, katerih glavni cilj je bila pomoč pri poučevanju zemljepisa oziroma geografije. Udeležba na ekskurzijah je bila vrednotena kot dodatno izobraževanje, kar je učiteljem omogočalo napredovanje v višje strokovne nazive (Žnidarčič 2006).

Med letoma 1997 in 2003 je bila polovica ekskurzij zastavljenih regionalnogeografsko, preostala polovica pa problemsko. Tomaž Verbič je vodil tri ekskurzije s tematikami kamnin, reliefa in geoloških struktur, Jernej Zupančič je vodil tri ekskurzije s tematikami aktualne problematike slovenske manjšine v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, različni vodje pa so pripravili in vodili tudi ekskurzije, na katerih so udeleženci spoznavali prsti v Sloveniji, okoljsko problematiko v izbranih slovenskih pokrajinah ter gorska območja. Kar 12 ekskurzij je LGD organiziral v okviru 18. zborovanja slovenskih geografov v Ljubljani (19.–21. 10. 2000).

Sledilo je krajše obdobje, za katerega je značilna manjša udeležba na ekskurzijah. Ker se udeležba na ekskurzijah učiteljem geografije ni več upoštevala za napredovanje, je bilo

Ekskurzija v Zahodne Julijske Alpe in Beneško Slovenijo (15. in 16. 9. 1990); strokovni vodji Drago Kladnik in Jernej Zupančič, referent za ekskurzije Matej Gabrovec

Pri načrtovanju trase je Matej Gabrovec, takratni referent za ekskurzije, z vrha gore Zajavor kar čez palec ocenil, da je lokalna cesta, ki povezuje Rezijo z Učjo prek Krnice, dovolj široka za avtobus. Žal se je med izvedbo izkazalo, da je pri izdelavi ocene primernosti pozabil upoštevati odbojne ograje ob cestišču. Te so namreč za avtobuse nepremostljiva ovira, na kar zdaj opozarja prometna signalizacija. Po začetnem presenečenju je legendarni voznik Vinko priskrbel nekaj ključev, udeleženci ekskurzije pa so zavihali rokave in pred avtobusom odvijali »moteče« cestne odbojne ograje. Avtobusu je le stežka uspelo zvoziti med njihovimi nosilci, tako da se je vožnja po nekaj kilometrov dolgem odseku nenadejano razpotegnila na več ur. Ko so z zamudo prispeli do mejnega prehoda Učja, je bil ta že zaprt, zato so se morali do Tolmina peljati po dolgem obvozu skozi Čedad in mejni prehod Robič. Vrata Dijaškega doma v Tolminu, kjer so imeli rezervirano prenočevanje, so bila ob njihovem polnočnem prihodu že zdavnaj trdno zaklenjena. Polovica udeležencev ekskurzije je prenočišče našla na vzmetnicah, ki so jih namestili na tleh ropotarnice tamkajšnjega hotela, ostali pa so prespali kar v avtobusu.

tudi njih na ekskurzijah čedalje manj. Večino sedežev na majhnih avtobusih so zasedali študentje geografije. Postavilo se je resno vprašanje, kako povečati število udeležencev in ekskurzije izvleči iz rdečih števil. Preobrat se je zgodil leta 2005, ko je na podlagi plodnega sodelovanja in osebnih stikov med Oddelkoma za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Naravoslovno-matematične fakultete Univerze v Zagrebu Simon Kušar zasnoval prve tri ekskurzije v zamejsko Hrvaško. Hrvaški geografi iz Zagreba, Medžimurja in Istre, med katerimi po številu izvedenih ekskurzij izstopa Daniel Bogešić, so na bližnja območja sosednje države skupno organizirali devet ekskurzij. Deseto ekskurzijo po porečju Čabranke je vodila slovenska geografka Brigita Gregorčič. Ekskurzije v zamejstvo so predramile geografsko srenjo in v velikih avtobusih so bili spet zasedeni vsi sedeži. Zanimanje je bilo celo tako veliko, da se nekateri zainteresirani ekskurzij niso mogli udeležiti. Zaradi dobre obiskanosti smo ekskurzije razširili še na italijansko in avstrijsko zamejstvo, kamor so načrtovane po tri ekskurzije letno. Med vodji zamejskih ekskurzij po številu vodenj izstopa Andrej Bandelj, življenje Slovencev v Italiji pa sta nam iz »prve roke« predstavila Samo Pahor (Trst) in Aldo Rupel (Gorica). Vodnik »Tržaško in Goriško« s šestimi ekskurzijami, ki je izšel leta 2010, je bil razprodan še v istem letu in je prvi vodnik z opisi ekskurzij po Sloveniji in okolici, ki je doživel ponatis. Zadnji vodnik z naslovom »Videmsko«, v katerem sta deset ekskurzij predstavila Andrej Bandelj in Primož Pipan, je izšel aprila 2014.

Z zemljevida je razvidno, da smo v treh desetletjih nekatera območja obiskali večkrat, seveda z drugimi vodji in večinoma drugimi udeleženci. Tisti, ki so območje obiskali že drugič, so s tem izkusili tudi časovno razsežnost procesov v pokrajini.

Ekskurzij so se vrsto let udeleževali izključno geografi, zdaj pa na njih prednjačijo geografski navdušenci, ki so jih prav ekskurzije privabile, da so se včlanili v društvo. Mnoge ekskurzije se ponovijo v organizaciji Univerze za tretje življenjsko obdobje.

Kratke ekskurzije

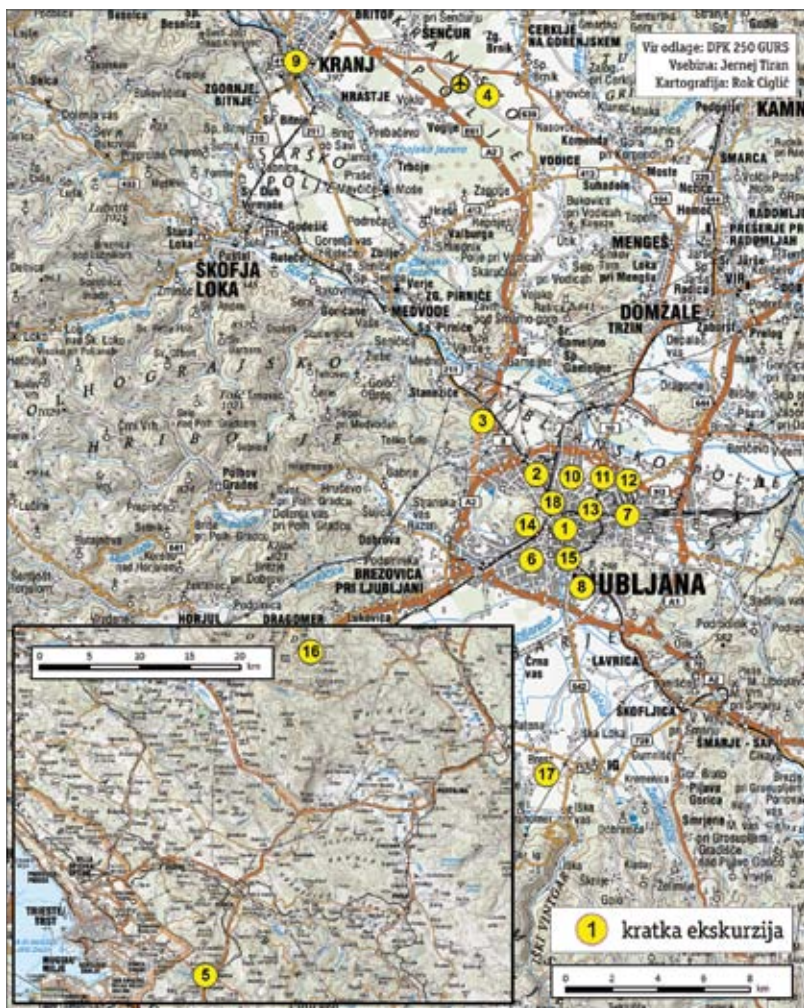
Kratke ekskurzije so ena od društvenih dejavnosti z najkrajšim stažem. Njihovi začetki segajo v marec 2007, ko smo obiskali Območni center za kontrolo zračnega prometa v Ljubljani. Njeni uspešni in dobro obiskani izvedbi so kmalu sledile še druge, tako da se jih je nabralo že 18. Z uvedbo te društvene dejavnosti smo se želeli prilagoditi čedalje hitrejšemu življenjskemu tem-

pu, ki marsikomu onemogoča, da bi udeležbi na strokovnih ekskurzijah namenil ves dan. S kratkimi ekskurzijami želimo članom društva na zanimiv, doživeti, poljuden in hkrati strokoven način predstaviti različne lokacije, objekte in znamenitosti, ki so praviloma v Ljubljani ali njeni bližnji okolici.

Za razliko od strokovnih ekskurzij, ki so večinoma celodnevne in zato izvedene v soboto, kratke ekskurzije trajajo običajno okrog 2 uri, zato jih je mogoče izvesti tudi v popoldanskih urah med tednom. Čeprav so praviloma omejene na Ljubljano in njeno bližnjo okolico, smo obiskali tudi nekaj bolj oddaljenih, a prometno še vedno razmeroma dobro dostopnih lokacij (astronomski observatorij Javornik nad Črnim Vrhom, Kozina, Kranj, Zgornji Brnik). Zanimivo je, da je bilo prvih pet kratkih ekskurzij namenjenih cestnemu, železniškemu in zračnemu prometu, pozneje pa so prevladovali ogledi kulturne dediščine in arhitekturnih znamenitosti.

Slika 2: Obisk predora Šentvid v gradnji, 2. april 2007 (foto: Primož Pipan).

Slika 3: Dozdajšnje kratke ekskurzije.
Opomba: Seznam kratkih ekskurzij je v prilogi.

Ekskurzije tematsko niso omejene, vendar si pri njihovem izboru prizadevamo, da je v njih vsaj kanček »geografskega duha«.

Kratkim ekskurzijam dajejo posebno dodano vrednost njihove vodje. Tako smo si arhitekturne znamenitosti v Ljubljani večkrat ogledali pod vodstvom umetnostnega zgodovinarja Petra Krečiča, Ljubljanski botanični vrt smo obiskali pod vodstvom geografa Blaža Repeta, ostanke rimske Emone z arheologinjo Marjeto Šašel Kos,

znamenito leseno kolo v Mestnem muzeju z arheologom Antonom Veluščkom, medtem ko smo učno pot »Okljuk« ob reki Iški spoznali z geografom Alešem Smrekarjem.

Za organizacijo kratkih ekskurzij je do leta 2011 skrbel Primož Pipan. Aprila 2013 so bile po krajšem, dveletnem premoru ponovno obujene, tokrat kot samostojna društvena dejavnost, izvedena štirikrat letno, dvakrat spomladi in dvakrat jeseni. Trenutno za njihovo organizacijo skrbi Jernej Tiran.

Šolske ekskurzije

Začetki šolskih ekskurzij segajo v šolsko leto 2002/03, pogosteje pa so se začele izvajati v šolskem letu 2003/04. Do vključno šolskega leta 2004/05 je bil referent zanje Simon Kušar, potem pa je za njihovo izvajanje skrbel Jernej Klemen, vse do začetka leta 2014, ko je njihovo organizacijo prevzel Rok Godec. Ekskurzije so namenjene predvsem gimnazijam in srednjim strokovnim šolam, a tudi dijakom srednjega in nižjega poklicnega izobraževanja.

Od vsega začetka smo pri izvedbi ekskurzij sodelovali z avtobusnimi podjetji Integral Primorska d. o. o., pozneje pripojenemu podjetju Avrigo d. d., in Nered d. o. o., ki so imeli tudi status turistične agencije. Sodelovanje je bilo korektno in je temeljilo na pogodbah o cenah prevozov, podpisanih pred vsakim šolskim letom.

Pred vsakim šolskim letom smo izdali tudi katalog šolskih ekskurzij, ki smo ga pred začetkom šolskega leta v tiskani in pozneje elektronski obliki posredovali več kot štiridesetim šolam, zlasti v Ljubljani in njeni okolici. Dober glas je segel tako daleč, da so se na ponudbo odzvale tudi druge šole, denimo iz Celja, Velenja in celo Prekmurja. Katalog šolskih ekskurzij je zasnovan tako, da omogoča hiter pregled referenc vodnika, vsebuje kratek opis poti, cilje in podroben opis poti, zahtevnost (na primer samo za gimnazije, tudi za srednje strokovne in poklicne šole), potrebno opremo (pohodni čevlji, krema za sončenje in podobno) ter ceno (skupaj z morebitnimi dodatnimi stroški vstopnin).

Preglednica 1: Število udeležencev šolskih ekskurzij po letih (ocena glede na število avtobusov).

leto	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	skupaj
število	90	315	540	450	315	145	125	70	70	70	2190

V katalogu ekskurzij najdemo skoraj vse slovenske pokrajine: od Julijcev in Savske ravnine do spodnjega Posavja, od flišne Istre prek Kraškega roba, Notranjskega podolja in Zasavja vse do ravnin ob Muri.

Od sedemnajstih ekskurzij, ki smo jih ponujali ali jih še ponujamo v katalogu, smo za pet slovenskih srednjih šol po enkrat izvedli enajst ekskurzij, pet ekskurzij (Savska ravan, Geografske značilnosti Ljubljanskega barja, Šaleška dolina, Zasavje, Slovenska Istra – flišno gričevje) pa smo izvedli večkrat. Dijake dveh šol smo na ekskurzije popeljali enkrat, treh (Srednja zdravstvena šola Ljubljana, 1. gimnazija Celje, Srednja ekonomska šola in gimnazija Kranj) pa večkrat. Absolutna rekordka po številu izvedenih ekskurzij

je Srednja zdravstvena šola Ljubljana.

Do vključno leta 2012 smo po oceni glede na število avtobusov (velik avtobus 45 udeležencev, mali avtobus 25 udeležencev) na ekskurzije popeljali nekaj čez 2100 dijakov, od katerih pa jih je bilo kar 1620 ali 76 % s Srednje zdravstvene šole Ljubljana.

Največkrat smo izvedli ekskurzije Slovenska Istra – flišno gričevje (devetkrat), Ljubljansko barje in Kraška Ljublanica (po osemkrat) ter Spodnje Posavje (šestkrat).

Šolske ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva so koristna dopolnitev učnega načrta za pouk geografije, pa tudi nekaterih sorodnih predmetov v srednješolskih programih. Učitelji

in dijaki so jih dobro sprejeli, tako množično pa so se izvajale kot obvezne ekskurzije za vse dijake določene šole ali ozko usmerjene terenske vaje tistih dijakov, ki so imeli geografijo na maturi.

Sklep

Ekskurzije so pomembna dejavnost Ljubljanskega geografskega društva, s katerimi društvo uresničuje svoje poslanstvo, to je razvijanje geografske znanosti in geografskega izobraževanja, uveljavljanje geografije v družbi, strokovno izobraževanje članov in popularizacija geografskih spoznanj. V tridesetih letih delovanja društva je bilo organiziranih 199 strokovnih ekskurzij po Sloveniji in zamejstvu ter 18 kratkih ekskurzij po Ljubljani in njeni bližnji okolici. S šolskimi ekskurzijami po Sloveniji so geografski strokovnjaki geografijo na terenu približali približno 2200 slovenskim dijakom. Ob tem smo za tuje študente iz Züricha in Bruslja organizirali tudi dve enotedenski ekskurziji po Sloveniji.

Viri in literatura

1. Natek, K. 2013: Stanje in prihodnost poljudnoznanstvenega pisanja v slovenski geografiji. Dela 40. Ljubljana.
2. Urbanc, M. 2004: Dvajseta obletnica Ljubljanskega geografskega društva. Geografski vestnik 76-1. Ljubljana.
3. Žnidarčič, T. 2006: Ljubljansko geografsko društvo – generacijski most med geografi? Geografski obzornik 53-2. Ljubljana.